

30 let

České společnosti pro ultrazvuk v lékařství a biologii

Autor: prof. MUDr. Ivo Hrazdira, DrSc.

Počátky ultrazvukové diagnostiky v Československu (1960-1974)

Nová zobrazovací metoda v lékařství - echografie, založená na obrazovém zpracování ultrazvukových signálů odražených od tkáňových struktur, se začíná rozvíjet od počátku 50 let minulého století. Již několik let po zveřejnění prvních výsledků nachází své zájemce i v tehdejší Československu, a to přes potíže s obstaráváním zahra-

niční literatury a nedostatek devizových prostředků na nákup přístrojů ze zahraničí.

Mimořádně příznivá situace se v té době vytvořila v Brně, kde tato metoda zaujala pracovníky hned několika pracovišť. Na oční klinice probíhal výzkum ultrazvukové diagnostiky v oftalmologii, na II. porodnicko-gynekologické klinice se konaly první pokusy s využitím této metody v porodnictví a gynekologii, na katedře patologické fyziologie se začala rozvíjet echokardiografie, na katedře lékařské elektroniky VUT dopplerovské metody a na katedře lékařské fyziky výzkum biologických účinků z hlediska bezpečnosti ultrazvukových aplikací. V té době byly v Brně organizovány 2 významné konference s ultrazvukovou tematikou: v r. 1967 mezinárodní kongres se zaměřením na oftalmologickou problematiku SIDUO II (garant prof. J. Vanýsek) a v r. 1968 konference s mezinárodní účastí Ultrazvuk v biologii a lékařství (garant tehdejší docent I. Hrazdira). Tyto skutečnosti a účast několika českých a slovenských odborníků na prvním světovém lékařském ultrazvukovém kongresu ve Vídni v r. 1969 byly podnětem k úvahám o potřebě vědecké společnosti, která by sdružovala zájemce o ultrazvukovou techniku, a to jak z řad lékařů, tak z řad techniků.

Založení společnosti a období jejího rozvoje

K vlastnímu založení společnosti došlo na sympoziu Nové směry v ultrazvukové diagnostice, konaném ve dnech 10.-12.6.1974 v Brně. Po neúspěšném

jednání s vedením Československé lékařské společnosti J. E. Purkyně o ustavení samostatné společnosti, se skupina zakládajících členů obrátila na Československou biologickou společnost při ČSAV a společnost byla založena jako sekce této střeškové organizace. Nesla název: Sekce pro ultrazvuk v lékařství a biologii a stanovila si dva hlavní úkoly: vytvořit platformu pro setkávání zájemců o tuto novou zobrazovací metodu a usilovat o mezinárodní uznání formou členství v Evropské federaci společností pro ultrazvuk v lékařství a biologii (EFSUMB). Po 4 letech byla tato snaha korunována úspěchem a Sekce se stala kolektivním členem federace jako jedna ze tří společností tehdejšího socialistického tábora (vedle společností z NDR a Polska). Krátce nato byla do EFSUMB přijata 4. společnost z této oblasti, a to společnost maďarská.

Výbor sekce v této době pracoval ve složení:

Předseda: I. Hrazdira

Věd. tajemník: R. Kubák

Pokladník: E. Čech

Členové: L. Hradecký, J. Obraz, J. Preisová a I. Riečanský.

Sekce vydávala v nepravidelných intervalech zpravodaj „Ultrazvuk“, jehož redaktorem byl J. Rozman a členy redakční rady byli Z. Bakalář a J. Kučera.

Ve zpravodaji byly publikovány novinky ultrazvukové zobrazovací techniky, zprávy z mezinárodních kongresů a symposií a plány akcí v oblasti lékařského ultrazvuku.

Sekce pořádala pravidelné tématické semináře, na některé z nich byli zváni zahraniční odborníci.

Nejvýznamnější akcí této doby byl III. mezinárodní kongres řady UBIOMED (Ultrasound in Biology and Medicine), uspořádaný ve dnech 27.-30. září 1977 v hotelu Ski v Novém Městě na Moravě. Zúčastnilo se ho 145 účastníků, z toho 40 ze zahraničí a bylo předneseno celkem 92 příspěvků. Součástí kongresu byla i první přehlídka ultrazvukové techniky několika světových firem.

Rozvoj ultrazvukové techniky, která zasahovala do stále více lékařských oborů vedl k rozšíření výboru společnosti. Po volbách v r. 1982 pracoval výbor Sekce v tomto složení:

Předseda: I. Hrazdira

Místopředseda: I. Riečanský

Věd. tajemník: R. Kubák

Pokladník: E. Čech

Členové: P. Kleskeň, M. Kubiš, J. Obraz, J. Preisová

Redaktor zpravodaje: J. Rozman

V 80 letech v souvislosti postupným vybavováním pracovišť ultrazvukovou zobrazovací technikou dochází k postupné diferenciaci zájmů, zvyšuje se počet zájemců o tuto zobrazovací metodu a při některých odborných lékařských společnostech vznikají komise pro ultrazvukovou diagnostiku. Neaktivnější v této době byla ultrazvuková komise při porodnicko-gynekologické společnosti a echokardiografická komise při kardiologické společnosti. Sekce navázala s oběma komisemi kontakty a pořádala tématické semináře a symposia na obecnější témata,

společná všem zájemcům o ultrazvukovou diagnostiku.

Členové společnosti se aktivně podíleli i na ultrazvukových konferencích, pořádaných Československou vědecko-technickou společností v Praze. Lékařsko-biologickou sekci těchto konferencí koordinoval prof. E. Čech. Od r. 1986 se datuje pořádání samostatných ultrasonografických konferencí této společnosti v Olomouci. Jejich organizátorem byl doc. F. Zátura.

Významnou mezinárodní akcí naší společnosti na konci 80 let byl VIII. kongres řady UBIOMED, uspořádaný ve dnech 30. srpna – 2. září 1989 v Brně v kongresovém centru univerzitních kolejí na Vinařské ulici. Kongresu se zúčastnilo 240 registrovaných účastníků, z toho 48 ze zahraničí. Ve dvou paralelních sekcích bylo předneseno celkem 122 ústních sdělení a předvedeno 15 posterů. Tento kongres byl bohužel posledním z řady UBIOMED. Od r. 1990 jsou z pověření Evropské federace pořádány jen kongresy řady EUROSON. Tyto jsou však pro finanční náročnost pro většinu zájemců z České republiky obtížně dostupné.

Po rozdělení Federace došlo k oddělení slovenské části společnosti, z níž vznikla samostatná Slovenská spoločnosť pre ultrazvuk v medicíne. Tuto společnost úspěšně vede od jejího vzniku MUDr. Jozef Beňačka. Společnost je velmi aktivní a každé dva roky pořádá v Piešťanech konference s mezinárodní účastí pod názvem Slovenská sonografia.

Česká část bývalé Sekce přijala název Česká společnost pro ultrazvuk

v lékařství a biologii a v první polovině 90 let pokračovala v organizování odborných setkání, často ve spolupráci s firmami, dovážejícími ultrazvukovou techniku (Medata (ATL), Kardiaczech (Acuson), Audioscan (Toshiba), Hewlett-Pacard, Schering. Začala se též podílet na přípravě konferencí, které od poloviny 80 let organizoval v dvouletých intervalech v Olomouci doc. Zátura po názvem Praktická sonografie

V r. 1995 uspořádala společnost významnou doškolovací akci v abdominální diagnostice, zařazenou mezi akce EUROSON SCHOOL – školící akce Evropské federace společností pro ultrazvuk v medicíně a biologii.. Mezi přednášejícími byli významní funkcionáři této federace prof. Lutz (NSR), prof. Hancke (Dánsko) a prof. Vandenberghe (Belgie).

Období stagnace a nového rozvoje

Od r. 1997 dochází postupně k útlumu aktivit společnosti pro nejednotný názor mezi členy vedení společnosti na její význam a další perspektivy a tím k částečnému rozpadu její členské základny. Přestože funkci předsedy společnosti zastávali v této době významní odborníci v oblasti ultrasonografie, jako byl prof. Malý a po něm prim. Spitzer, nepodařilo se jim původní odbornou činnost obnovit. Až v roce 2002 se několik členů společnosti pokusilo o její revitalizaci u příležitosti konference Praktická sonografie, uspořádané již po osmé v Olomouci. Během konference se do řad společnosti přihlásilo na tři desítky nových členů z řad mladší generace ultrasonogra-

fistů a nově zvolený výbor pod vedením doc. F. Zátury si stanovil několik reálných cílů, které jsou uvedeny na jiném místě těchto webových stránek. V krátkém časovém úseku necelých dvou let se záměry nového výboru začaly realizovat. Byly založeny webové stránky společnosti ([html //csu.upol.cz](http://html//csu.upol.cz)), které informují o akcích společnosti, technických a vědeckých novinkách a obsahují řadu konkrétních odkazů. V r. 2003 byly uspořádány dvě odborné akce. V červnu konference „Ultrazvuk a pacient“ v Olomouci, věnovaná především problematice bezpečnosti a legislativy a v listopadu pak v Brně „I. Brněnský sonografický den“, věnovaný novinkám v abdominální diagnostice. Byla prohloubena spolupráce se Slovenskou společností pro ultrazvuk v medicíně a doc. Zátura se zúčastnil mezinárodní porady o výuce a doškolení v ultrasonografii v Košicích. V současné době se připravuje konference „Praktická ultrasonografie“ v Olomouci. Ta proběhne spolu s několika odbornými kurzy ve dnech 2.a 3. září tr. a završí tak dvacetiletou tradici těchto setkání a třicetileté období existence společnosti.

Mezinárodní kontakty

V 70. A 80. letech minulého století navázala společnost poměrně úzkou spoluprací s obdobnými společnostmi v bývalé NDR a v Polsku, později též v Maďarsku. Jednalo se především o krátkodobé studijní pobyty členů a účast na konferencích a seminářích. Významným prostředkem k výměně zkušeností byly konference, které pod zkratkou UBIOMED byly střídavě pořádány v uvedených zemích. Na tyto

konference bylo možno zvat i omezený počet odborníků ze Západních zemí a udržovat tak celoevropské kontakty. Ty se výrazně prohloubily po roce 1989. Vedle spolupráce v rámci Evropské federace společností pro ultrazvuk v lékařství a biologii byla ve spolupráci s dr. J. Tumou založena Česko-slovensko-švýcarská zdravotnická společnost, v jejímž rámci se uskutečnilo několik stáží na švýcarských ultrasonografických pracovištích.

Uznání mezinárodní vědeckou komunitou je do značné míry spojeno se jménem bývalého předsedy společnosti prof. I. Hrazdiry. V r. 1978 byl jmenován expertem WHO pro otázky bezpečnosti ultrazvuku, rok na to byl zvolen členem Evropské komise pro bezpečnost lékařského ultrazvuku, známé spíše pod označením „Watchdogs“. Tuto funkci zastával po dobu 16 let. V r. 1984 byl na tříleté funkční období zvolen členem 5ti členného výkonného výboru EFSUMB a v r. 1987 byla jeho volba obnovena na další tříleté období. Další členové minulého vedení společnosti, jimž se dostalo mezinárodního uznání, jsou prof. E. Čech, prof. I. Riečanský a doc. J. Rozman. V současné době je členem širší skupiny spolupracovníků Evropské komise pro bezpečnost ultrazvuku prof. V. Mornstein.

Podíl členů Společnosti na vydávání odborné literatury z oblasti lékařského využití ultrazvuku (monografie a učební texty)

- (1) *Ultrazvuková technika v lékařství. J. Rozman. SNTL Praha 1970*
- (2) *Ultrasonography in Ophthalmology. J. Vanýsek, J. Preisová, J. Obraz. Avicenum, Praha, Butterworths, London, 1971*
- (3) *Ultrazvuková diagnostika v porodnictví a gynekologii. E. Čech, L. Papež, O. Taraba. Avicenum, Praha 1974*
- (4) *Ultrazvuk v měřicí technice . J Obraz, SNTL, Praha 1976*
- (5) *Ultrazvuková technika v lékařství – Diagnostické systémy. J. Rozman. Ediční středisko VUT, Brno 1979.*
- (6) *Ultrazvuk v lékařské diagnostice a terapii .Editor a hlavní autor E. Čech. Spoluautoři: J. Gresner, I. Hrazdira, R. Kubák, M. Nevrtal, J. Preisová, J. Rozman. Avicenum Praha 1982.*
- (7) *Doppler Methods in Medicine. R. Kubák – editor. Skripta medica, Brno 1982.*
- (8) *Úvod do ultrazvukové diagnostiky v porodnictví a gynekologii. Z. Malý. Toshiba, Praha 1991.*
- (9) *Echokardiografie. P. Gregor, P. Widimský, P. Niederle, V. Červenka, V. Víšek. Avicenum, Praha 1991.*
- (10) *Praktická ultrasonografie v traumatologii a ortopedii dospělých. L. Hrazdira, T. Veselý. Vydavatelství Bpress Brno, 1992.*
- (11) *Úvod do ultrazvukové diagnostiky. I. Hrazdira – editor. Spoluautoři L. Hrazdira, Z. Malý, M. Nevrtal, J. Toman, T. Veselý. Masarykova univerzita Brno, 1993.*
- (12) *Úvod do barevné duplexní ultrasonografie . I. Hrazdira, E. Kotulánová, I. Procházková. Vydavatelství AF167 Kuřín, 1998.*
- (13) *Základy sonografie v porodnictví a gynekologii. L. Doležal – editor. Spoluautoři: M. Kudela, M. Molitor, P. Dzvinčuk, J. Dostál. Univerzita Palackého v Olomouci, 1998.*
- (14) *Komplexní funkční diagnostika cév dolních končetin. J. Rozman, M. Zona, J. Žák, R. Souček. Výsledky řešení projektu Grantové agentury ČR č.102/95/0758. VUT FEI, Brno 1998.*
- (15) *Terapeutická technika. (Kapitoly ultrazvuková terapie a chirurgie.) J. Rozman. VUT FEI, Brno 2000.*
- (16) *Modelová studie vyzářování ultrazvukových sond. J. Rozman, D. Orel, V. Václavík, M. Chmelař, J. Jaroš, D. Čermák. VUT, Brno 2002.*
- (17) *Stručné repetitorium ultrasonografie. I. Hrazdira. Vydavatelství Audioscan, Praha 2003.*
- (18) *Možnosti 3D ultrazvukového vyšetřování a prostorových rekonstrukcí pohybového aparátu. L. Hrazdira. Paido – edice pedagogické literatury, Brno 2004.*